

# СТУПАНЪ

## ВЪСТНИКЪ ДОМАШЕНЪ,

ЗА НАУКА, ЕКОНОМИЯ И ЗЕМЛЕДѢЛИЕ.

СТУПАНЪ излиза два пѣти въ мѣсецъ. Годишна цѣна е 5½ франка или 25 гр. турски пари предплатени.

Съдържание: Нашите учителски събори сирамо земеделъческата наука. — Читателите е главно условие за здравето. — За солта. — Какъ трѣба да се постъпва съ слугите. — Писмо. — Моръ по добитакъ. — Вѣлъ хлѣбъ отъ кукурузно брашно. — Маѣко. — Готварски съждове. — Разни.

Писма, дописки и съобщенията са пращатъ до издателя и приѣздателъ Д. В. Храпова въ Видинъ.

За да намалимъ поне голѣмите затруднения, що посрѣщаме въ приемането и разпращането на листъ си и да не ставатъ излишни разноски, ние са рѣшихме да издаваме „Ступанъ“ по два броя наедно, т. е. единъ пѣтъ презъ мѣсецъ. Съ това нашите читатели не губятъ нищо; тѣ ще да си приематъ подплатно сички обѣщани листове. Ние както и да е ще да свършимъ и втората година съ „Ступанъ“; но що да кажемъ за абонатите си? Знаятъ ли тѣ съ какво са издава вѣстникъ?

### НАШИТЕ УЧИТЕЛСКИ СЪБОРИ СИРАМО ЗЕМЛЕДѢЛЧЕСКАТА НАУКА.

Сѣкиму почти е познато, че за да напредне и за да се развие единъ народъ, трѣба да има добре урѣдени училища, които сѣ разсадници на сѣко добро и полезно. За това и ние сме обжрнали очи къмъ тѣзи святи заведения — училищата, отъ които очакваме се що е добро за нашето унапредване въ много отношения. А какъ не, когато науката — тѣзи наша спасителка, истинската наука е въздигнала онѣзи народи, които днесъ са славятъ и добруватъ, до най-високо стѣпало на развитието, образованието и

богатството. Да, науката — истинската наука е, която може да подигне и насъ умствено, нравствено и вещественно. Но за да напредне умствено и нравствено, сѣки разбира, че трѣбать и материални срѣдства, безъ които нищо са не върши и не може да са върши. Гладниятъ не може и нѣма време да мисли за наука и умствено развитие. „Само ситиятъ човѣкъ мисли за своето духовно развитие и напредокъ“, казва единъ нашъ събратъ.

Въ днешния време сичките свѣстни и разбрани хора сѣ увѣрени и съгласни, че вещественното благосъстояние е главниятъ лостъ, що поддържа народното здание. Ако потърсимъ въ напредокъ на народите онѣзи червена жица, която са протѣга презъ тѣхното развитие, ще намѣримъ, че вещественното благосъстояние е главното условие за да бждатъ тѣзи народи честити, богати и просвѣтени. А пжкъ основа (темелъ) на вещественното благосъстояние е земеделъието, върху която основа са въздига индустрията и търговията, слѣдователно и народното щастие. А че това е тѣжъ, ще са увѣри сѣки единъ, който хвърли единъ кратакъ погледъ на онѣзи народи, които сѣ напреднали въ земеделъието. Ако сравнимъ, наприкладъ, економическото състояние на единъ народъ, който стои на ниско стѣпало въ економическия си напредакъ, —

ако го сравнимъ съ други единъ народъ, който чудесно е напредналъ въ земледѣлието и въобще въ ступанството, тутакси ще намѣримъ една голяма разлика въ напредокътъ и богатството на тѣзи два народа; защото напредналиятъ въ земледѣлието народъ за растящите и разповидни свои потребности намира и нови извори за приходи, съ които може лесно да посрѣща и удовлетворява тѣзи си потребности тогава, когато заостапалиятъ въ земледѣлието народъ има, наистина, напредъ си богатства, но, като не знае какъ да са ползува отъ тѣхъ, лѣжатъ си мъртви и безъ никаква полза.

Най-първото художество с орачеството. Ако то е толкова важно, особено за насъ като народъ земледѣлчески и скотовѣдски, ние грижимъ ли са за подобренieto му? Виждаме ли знакове за поправянieto на нашето земледѣлие, което днесъ е таквозъ, каквото е било преди хиляда години? Въ него има ли нѣщо унизително? Нѣма. Но защо са не почита то по насъ, ами са сматра като най-долпо занятие? Самите орачи мислятъ, че пѣматъ нужда отъ наука; тѣ знаятъ — мислятъ си — свойятъ запаятъ и не имъ трѣба да знаятъ кпига. И тѣй, умѣтъ имъ е като нива неорана или като гъстакъ непроходимъ. Ами каква е нашата длъжностъ къмъ тѣхъ? Каква е длъжността на тѣзи, които са наричатъ народни водители и учители, народни доброжелатели? Какви желаемъ да бждѣтъ тѣ? Това сж питання, които трѣба да си зададе сѣки искренъ, родолюбецъ, сѣки, който желае своето частно добро и доброто на ближниятъ си.

Орачеството въ насъ не е достигнало до толкова висока степенъ, споредъ насъ, едно, защото орачите ви не даватъ толкова внимание на това първо художество (занаятъ), отъ което са прехранваме. друго, защото не сж учени много за да прочитатъ земледѣлчески книги и други списания и третѣ, малко са грижатъ, да не кажемъ никакъ, опѣзи, които иматъ срѣд-

ства и възможностъ да съдѣйствуватъ поне до пейде за подобренieto на заостапалите наши земледѣлие и скотовѣдство. Но ако до сега е вжрвѣло тѣй, трѣба ли и за напредъ сѣ тѣй да я караме?! Нужно е и необходимо нужно да са промисли и за това.

Други народи по малко земледѣлчески и скотовѣдски отъ насъ отдавна вече сж захвапали да мислятъ и да работятъ за подобренieto на своето земледѣлие и скотовѣдство. Гореспоменатиятъ нашъ събратъ, като говори за важността на земледѣлието, казва тѣй: „Земледѣлческата наука трѣба да стои на първиятъ планъ.“ А защо, кажете ни, тая потребна наука и до днесъ още са неприспадава въ нашите училища? Ако учениците сж обизани да знаятъ при коя рѣка Александръ Македонски е разбилъ Дария, ако сж обизани да знаятъ Бороновата „логика“, Филаретовите аскетически прсмѣдрости и пр., то тие сж милионъ пѣти по-обизани да знаятъ онзи предметъ, изъ когото ще да извлачатъ своето материално благосостояние или свойятъ животъ.“ И наистина, този ни почитаемъ събратъ има пжлно право. Кажете ни, молимъ ви, ние мислиме ли за тие пѣща? Никакъ.

Миналата година по мѣсецъ Юлия нашето екзархийско Началство распрата по епархиите окръжни писма, съ които пригласяваше сѣки владика да събере въ митрополитския градъ сичките учители отъ епархията си на учителския съборъ, въ който между другите питання за подобренieto на народните ни училища, да са разгѣдатъ и 7-тѣхъ питання, които Екзархията испрати. Стапали сж вече нѣколко епархиални учителски събори, рѣшенията и изложенията на които са обнародваха въ нашата журналистика. Ние честохмѣ тѣзи изложения и рѣшения на стапалите учителски събори. Въ программата на предметите за селските училища, да не кажемъ за градските, ние не виждаме да са е турнало въ преподавание земледѣлческата наука, и то нито въ едно изложение на учи-

ва отъ колкото други пжтъ. Това трѣба да са земе въ внимание отъ онѣзи, които са интересувать.

Добрата соль е бѣла, суха, безъ джхъ, твърда (яка), свѣтлина и на малки ледци; на въздухътъ не става мжтна, нито влажна; ако са пустие една бучка соль въ жерава (вжглища) пржщи; вкусътъ ѝ е чисто соленъ, а не лютъ и остаръ. Сольта са растопява въ топла, както и въ студена вода, и не прави никаква утайка на джното. Растопена соль, която е скжсѣмъ чиста нетрѣба да са размжща, ако постои нѣколко време

За да бжде сольта по-тѣжка, нѣкои търговци я джржатъ на много влажни мѣста или я намокрятъ съ вода. Ако искаме да са увѣримъ колко влага има въ сольта, трѣба да претѣглимъ нѣколко драми, да я туримъ па една хартия за да изскжне. Колкото е отлѣкнала, толкова вода има въ нея. Въ добратъ соль има 9 на сто вода.

Не е добре да са джржи сольта въ метални сждове; най добре е ако сж спазва въ джрвени или въ камени сждове.

### КАКЪ ТРѢБА ДА СА ПОСТЖИВА СЪ СЛУГИТЕ.

Често слунаме да са оплакватъ господарите и господарките отъ слугите и слугините си, и последните отъ господарите и господарките си. Кои сж сега криви, господарите ли или слугите? Ние мислимъ, че и въ едните, и въ другите има вина. Ако въ една кжща нѣма добри, вѣрни и трудолюбиви слуги и слугини, то твърде малка облага има тжзи кжща отъ таквизи слуги. Но добрите господари и господарки, които умѣятъ какъ да постжпватъ съ слугите си, могатъ да ги направятъ колко-годе по-добри, по-вѣрни и пр.

Когато са приеме нѣкой слуга или слугиня въ кжщи, трѣба да имъ са опредѣлява точно работата и да имъ са каже кога и какъ ще я извжршватъ. Ако въ една кжща има повече слуги, трѣба сѣкиму да назначимъ неговата работа, защото иначе единъ ще са о-

блѣга на други, а този на трети тжй, щото работата не ще са вжрши както би трѣбало.

Вѣщите слуги и слугини трѣба най-напредъ да са оставятъ сами да си вжршатъ опредѣленната работа, споредъ тѣхниятъ си начинъ, а когато видимъ, че не я вжршатъ тжй, както ние желаеме, тогава да ги поучимъ и да имъ обадемъ какъ да я вжршатъ. Когато проводимъ слугите да купятъ или да поржчатъ нѣщо, трѣба добре да имъ расправимъ каквото желаемъ, за да не забравятъ щомъ излѣзатъ изъ вратата. За да са спести време, нека са поржчва на единъ пжтъ да са купува сичко щото трѣба, а не да са ходи по нѣколко пжти на день за нѣколко нѣща.

Ако слугите иматъ да вжршатъ нѣщо за себе си извжнъ кжщата, то трѣба да са вжрши подпръ пладне, когато е свжршена вече най главната работа въ кжщи. За да знаемъ за колко време трѣба да извжрши единъ слуга това или онова, трѣба сами да са увѣримъ, като отиваме заедно съ него. Ако единъ слуга е вѣренъ, работливъ и вѣщъ въ работата си, трѣба да му прощаваме, когато направи нѣкоя малка погрѣшка. Мпоро е добре да увѣримъ слугите, че ако си глѣдатъ работата както трѣба, ще бжде и за насъ и за тѣхъ добре.

Ако нѣкой слуга или слугиня повраца, както казватъ по насъ, или не са обнася човѣшки, трѣба да са посжвѣтува, но тихо и безъ псувни; ако са помжмри, нека става съ малко думи и мирно, а никога въ присѣтствието на дѣца или други слуги. Благоото и мирно напомняние много повече ползува, отъ колкото псуванието и недоброто обхождение. Домакията не трѣба да изисква отъ слугите си да бждатъ таквизи и да иматъ сжщото чувство, каквото образованните хора; за това не трѣба да са протви много и да заглѣдва нѣкои малки погрѣшки въ слугите. Доброто отхождение и добриятъ примѣръ сж най-добрите срдства за да ни обичатъ, почитатъ и слушатъ слугите.

Въ празнични и недѣлни дни не трѣба да са претоварватъ слугите съ много работа, но да извършватъ само най-главните работи.

За да докажемъ на слугите си, че имъ желаемъ доброто, както и наистина трѣба да го желаемъ, ако искаме да вършатъ и тѣ нашата работа отъ се сърдце и съ воля, трѣба да ги съвѣтуваме и за тѣхно добро, като имъ казваме че това или онова ще бѣде добро за тѣхъ, ако го направятъ; да не купуватъ непотрѣбни нѣща, да бѣдатъ пистеливи и др. т. Много са радватъ слугите и по-работни биватъ, ако имъ са харижи нѣщо; но харизаното, или дареното трѣба да бѣде нѣщо като чорапи, престилка, забрадка и др. т. Мѣстото, дѣто ще живѣе слугата или слугинята, трѣба да бѣде топло (за зимно време). Когато са разболи нѣкой слуга, трѣба да са повика докторъ да го види и да му са дадатъ лѣкове (цѣрове); съ това ще му покажемъ, че го милѣмъ, та когато оздрави съ по-голѣмо присърдце ще ни глѣда работата.

*Длъжности на слугите и слугините.* Господарите трѣба да си помислятъ, какъ би желали да са постѣпва съ тѣхъ, ако би — не дай Боже — да ги принуди нѣкой неспода да служатъ; а пъкъ слугите какво би желали, ако би били господари, да имъ правятъ слугите. И тѣй слугите трѣба винаги да са стараятъ за доброто на господарите си, защото тѣ (слугите) нѣкакъ сж си продали времето и силата за една условена плата. Съ небрежливата си и лоша работа, слугата кради господарѣтъ си, защото не заплаща съ трудѣтъ си за онова, що му плаща. А съ това слугата вреди не само господарѣтъ си, но и себе си, защото бато са научи да бѣде лѣнивъ, небрежливъ и пр. тѣй си отива, и тогава никой не го приема въ къщата си да му слугува, а то не е малко зло. Но добриятъ, трудолюбивиятъ и вѣрниятъ слуга или слугиня са приема на сѣкаде съ по-добра плата и на по-добра служба, а освѣнъ това и въ ста-

ростъ не ги оставятъ, но ги пригласяватъ, като имъ доставятъ нужното пропитание (прехрана).

Младите слуги и слугини, които наистина желаятъ да бѣдѣтъ похвални отъ хората и всякога да намиратъ по-добри служби, трѣба съ се сърдце да са учатъ на онова, що имъ е потрѣбно да знаятъ; трѣба да тичатъ радостно и весело на сѣка работа, и да са отличаватъ съ доброто си поведение и обноска.

Нека сѣки слуга и слугиня глѣдатъ да списияватъ и економисватъ колкото са може повече, защото колко трудъ и мъжа сж положили и полагатъ господарите имъ, за да спечелятъ онова, що трѣба за живѣяние, и колко нощи не сж спали да работятъ и да размишляватъ какъ да си подобрятъ състоянието и пр. . . . !

Ако сичко това правятъ слугите и слугините, то нека бѣдѣтъ увѣрени, че това добро правятъ и на сами себе си. Нека добрите господари и господарки често разказватъ тѣзи нѣща на слугите, ако искатъ да имъ бѣлѣтъ вѣрни, трудолюбиви, работни и послушни.

#### ПИСМО.

*Добрий ми приятелю!*

Отодавна се канж да Ти пишж, но чакъ сега му дойде времето. И не ми е писмото за друго, а само и само да си рѣкж и рѣдѣ тебе, че всяка услуга, кога да е — да е, добива своѣтъ мздж.

Азъ на най-първо мѣсто слагамъ онѣжъ услуги, които направи челоуѣкъ на отечеството си, на народа си.

Плтиштата наистина сж различни, чрѣзъ които може челоуѣкъ да послужи своему отечеству, своему народу: единъ по тозъ, другъ по другий начинъ; но „комуждо въздасть ся по дѣломъ его.“ —

Земледѣлието е основа и първо условие за благосостоянието челоуѣческо: това казватъ не само голѣми философе и прочути земледѣлци, но и най-обикновенни хора, на които нѣкои си думатъ „прости.“

Колко повече една земя е обработена и

разработена, толкова по-голямо и по-добро е и благосъстоянието на народа, който ѝ обитавал: „помогни си самъ и Богъ ще ти помогне“ — ето дѣка се потвърждава правостта и истинността и на това мъдро изречение.

Между другитѣ, особено голѣмъ важност иматъ, както и знаешъ, коринтѣ. Самата природа е поставила нашата българска земя на такъвъ високъ стъпенъ чрѣзъ плодородието: горы, равнини, кории, рѣки, рѣчици и вади, които като змии и змийчета ѝ препазватъ и украсяватъ, шгото прилѣжанието и трудътъ на цѣлия народъ надали бы могли за хлѣбъ години да направятъ такова нѣшто.

И наистина нема друга земя на свѣта, която да може да се гордѣе съ такъва дарбы природни, както нашата българска земя. Ти е токо рѣчи нарочно създадена за земледѣлие и индустриѣ.

Тия природни дарбы, за които спомѣнихъ, сж слѣдъ земния поесъ наистина характеристически факторе на врѣмето (температурата) въ всяка земя, и спорѣдъ уллучаваньето или занемаряваньето коринтѣ управлява се и врѣмето.

Науката е вече доказала и потвърдила на основание на много-годишни опыты, че дѣто има горы, рѣки и кории, тамъ и суша не бива голѣма и студенытѣ вѣтрове биватъ по-миланиѣ. Особено сѣнчестыѣ корийки охлаждатъ въздуха а съ него и водныѣ пары, които се намиратъ въ него. Въ слѣдствие на това, както и знаешъ, парата се сгъстява и се промѣнува или на росъ или се прѣсича и става на облацы, които слѣдъ потребното сгъстиуване биватъ притеглявани отъ горыѣ и коринтѣ, и падатъ на земята като „берекетъ“ — дъждъ. Гдѣто никакъ нема горы и кории, или гдѣто ги има малко, тамъ земята бива отъ сѣнчевыѣ лучы до тождозъ изпърхнала, шгото не само че не тегли облацыѣ на долу, но оште по-навысоко ги отгласнува. Доказателства на това имаме сумиѣ, както въ Африка, така и другаѣ.

И дѣйствително голѣмо варварство е, да прѣзира човѣкъ оныя утѣшителны дарове отъ природата, съ които тя така щедро и милостиво надарила и нашето мило отечество: у насъ въ Българско уобште не се оцѣня-

ватъ коринтѣ и ежедневно можешъ чу, че тамъ и тамъ или тамъ и онамъ осичатъ коринтѣ за нѣкои си моменталны потребы. — О умѣ човѣчески! О главо българска!

Ако се продължава сѣченьето (унищожаваньето) коринтѣ у насъ, скоро-скоро ште усѣти нашыя народъ голѣмъ недостатѣкъ въ поминѣка си; а кой ште ни бжде кривъ, че сме си самы оголили и опостошили земята? Кой ще ни бжде кривъ, ако ни проклинатъ сыноветѣ, унуцыѣ — потомството ни за туй, дѣто, освѣнъ че не сме имъ ништо отъ себе си, отъ свой трудъ оставиле, но и онова, коего самата ни майка, природата — Богъ щедро по дарилъ, че и него сме унищожили, опусогошили и тѣхъ оголили и осиромашили?

Близко и голѣма е опасността, която ны плаши. Колкото прочее, опасността е по-близо, толкова по-осторожны трѣба да бждеме, толкова по-искренны съвѣстническыѣ думы, толкова по-дѣятелны и по-постоянны трѣба да сме въ дѣлото за отбѣлснуване тѣмъ опасностъ. За това нека не губиме време; заштото то (врѣмето) не чека и много бжрза — отива, хвжрчи.

Само си помисли, бе брате, колко жалостна сждба постигнѣ Гърциѣ, Палестинѣ, Сириѣ, Далмациѣ и други земи, които на врѣмето плувахъ въ богатство отъ всяка страна! Въ старо врѣме, когато бѣхъ въ най-цвѣтуште състояние, гордѣхъ се съ прѣкрасны кории; а днесъ приличатъ май токо-рѣчи на скелетъ безъ месо, безъ жиля, безъ мазнина (дебелина), а слѣдователно и безъ животъ...

Да знаѣше нашыя народъ, да знаѣше Българина важностѣ и ценѣта на коринте, шѣше да е много по-честитъ; но човѣкъ се учи догдѣ си е и живъ: и по-добрѣ да се научи нѣкога, ако и късно, отъ колкото никога.

Не е късно. У насъ въ Българско уобште, както и знаешъ, сжшто както идеята за народностъ, така и други условия за благосъстоянието народно, развиватъ се постепенно-постепенно, и то въ значителенъ размѣръ на наше врѣме. Подвижницыѣ пакъ въ дѣлото за човѣческо и народно добро ште добыжатъ — кога да е-да е — своѣмъ приличнѣмъ мздж.

Нашыя народъ трѣба да са поучава и да

му се обяснява важността на главните у-славия за благосъстоянието му. Това очаква той най-много отъ своитѣ сынове, които сж се рѣшили да му послужатъ най-много по тая часть.

Науката върху това влиза такожде въ кръга на твоята наука и за това най-добръ ты можеш да послужишъ народу чрѣзъ листѣтъ си съ повечко разни статии и върху коринтѣ. Слѣдъ това давно нашитѣ братии Българе се стрѣснатъ, давно са свѣстатъ и познаватъ, че съ упазване старитѣ и съ основни новы кории не само на себе си правятъ добро, но и на потомството си приготвуватъ „миразъ“ най-драгоцененъ — на слѣдство, за което вѣчно ште ги благослави.

Така помага и Богъ чловѣку и народу, който и самъ си помага. —

За мене нжкѣ най-голѣма утѣха и отмѣна ште бѣде тогава, когато дойде врѣме да слушамъ чрѣзъ печата, че на разни мѣста освѣнъ дѣто готовитѣ кории се съхраняватъ, но че и новы се основаватъ понѣ гдѣто не е имало по-напрѣдъ.

Това рѣкохъ, драгий приятелю, да напишамъ азъ съ слабото и некадърното си перо, божкемъ за добро на милия ни родъ и отечество, на които се пада понѣ полови-ната отъ кратковрѣмениятѣ ни животъ на земята, отъ която ни е отрѣдена една часть за живѣние, и поминувание, ако умѣеме да ѣмъ докараме да ни служи за това въ желаемия размѣръ.

Това ми е казването.

Поздравлявамъ Те и съмъ Твой старъ  
приятель  
*Н. Поповъ.*

Въ ЛОМЪ-ПАЛАНКА 1875.

Януарий.

## МОРЪ ПО ДОБИТАКТЪТЪ.

На вѣкои мѣста изъ отечеството ни — въ Добружа, Варненско и др. са е появила болестъ по добитактъ. Тѣзи вѣсти сж жалостни. При дневниятѣ сиромашлжѣ на селените, при дневната обща бѣдность, тѣзи вѣсти не ни топятъ твърде сърдцето. Какво би станало съ онѣзи бѣдни селени, които сж задъжжени до уши, ако, не дай Боже, пзмръ и добитактъ имъ? Сѣки, който има сърдце и го боли за сво-

ите, ще осѣти една жалостъ, когато си помисли какви опустошения сж правили и правятъ тѣзи опропастителни болести по добитактъ. Съ падането на скотовѣдството, пада и народното ступанство, слѣдователно и материалното благосъстояние на този народъ.

Не ще бѣде зле, ако споменемъ на кратко за този страшенъ бичъ — за морѣтъ по добитактъ. Важно е да са знаятъ знакове, бѣлѣзите на тѣзи приличивы болести. Говеждата чума, която е най-опасната и страшна болѣсть за добитактъ, показва въ началото слѣдующите знакове: лайната на молепсаниятѣ добитакъ биватъ меки като каша, най-послед водни, кървави и тежко смърдливи; съ мѣка псхвърля лайната си. Сжзвиз текатъ по лицето му; изъ носѣтъ му текатъ много и смърдливи соподы; бърже диха и сегизъ-тогизъ закашли. Преставя да прегризва и умислено сиуца на долу главата си; ушите му и другите му крайни части биватъ студени и цѣлото му тѣло трепере отъ студъ.

Распространението на тѣзи ужасна болѣсть са подпомага доста и отъ недобрата храна, отъ нездравиятѣ въздухъ и отъ нечистотата. Къето за много други болести, тѣй и за тѣзи е необходимъ чистиятъ и здравъ въздухъ въ хлѣвѣтъ. Много са е писало по чуждите вѣстници за тѣзи болестъ, и въ послѣднѣо време г-нъ Тонкресъ препорѣчва нѣкакви предпазителни срѣдства, които сж препорѣчили и отъ други учени вѣщи по тѣзи часть хора. Ние излагаме тука вѣкои отъ тѣзи срѣдства.

Едно отъ предпазителните срѣдства, що препорѣчва г-нъ Тонкресъ е карболната киселина, която са намира въ сицарините; отъ нея са излиза нѣколко капки туку тамъ по подѣтъ на хлѣвѣтъ дорде захване да са осѣца да мърши на креозотъ.\*

Вмѣсто това може да са употрѣби хлоренъ-варъ (Chlor-Kalk) за да са пречистятъ хлѣвовете отъ приличивите ми-

\* Креозотъ и карболната, или фенолната киселина си приличатъ по миризмата, и едното и другото са произвеждатъ отъ каграцитъ, креозотъ отъ дървенигъ, а карболната киселина отъ камсиниятъ.

содена или киречна вода. По този начинъ са затулятъ порите на яйцата и въздухътъ не може да пробива вътре въ яйцата.

Ако искаме да опитаме яйцата да ли сж прѣсни, трѣба да поставяме тѣй: 1. Да сж държи яйцето къмъ свѣтлината; ако е пѣдно и бѣтъжкътъ чистъ, то е прѣсно. — 2. Нохлопай или растърси яйцето, та ако не чуешъ да хлопа нѣщо въ него, добро е. — 3. Ако сж турятъ и двата края на яйцето на езикътъ ни и ако осѣтимъ, че по-тъпниятъ край на яйцето е по-топло, нежели по-остриятъ, яйцето не е добро. — 4. Ако яйцето плува въ вода, безъ сжмиѣние е вѣхто. — 5. Прѣсното яйце сж поти, ако сж тури близо при огнѣтъ; а вѣхтото не. Но най-лесно сж опитватъ яйцата да ли сж прѣсни, ако сж турятъ въ вода, та ако сж добри, непременно ще стоятъ въ водата съ дебелилото на горѣ, а съ тънкото на долу.

Замръзналите яйца трѣба да сж турятъ въ студена вода за да сж отпуснатъ или да сж разиржзятъ. Яйца, които сж стояли много време въ киречна вода, лесно сж познаватъ по черните дамки, що иматъ по люспите си.

#### ГОТВАРСКИ ССЖДОВЕ.

##### 7. *Стаклени ссждове.*

Колкото едно стакло е по-прозрачно (проявливо), по-ясно и по-свѣтливо, и колкото по-малко мехурчета има въ него, толкова е и по-добро. Чехското стакло, което по насъ твърде не дохожда, е токо-рѣчи най-добро, защото има сичките рѣченни добри свойства, а освѣнъ това е и по-огнѣтелно, та не сж чупи тѣй лесно, както другите стакла.

Стаклените ссждове, било чаши или други стакла, трѣба винаги чисто да сж държатъ, защото по-чистотата на чашите може да сжди човѣкъ за чистотата и за добриятъ редъ на една къща. Боци, стакла (половници, окалжци и др. т.) сж чистятъ съ особена за това четка, но ако нѣмаме такива четки, то баремъ съ коприва и после сж исплакватъ съ чиста вода; ако ли стаклата сж много нечисти и замазани, добро е да сж поиспакнатъ съ малко оцетъ. На нѣкои мѣста иматъ обичай да чистятъ стаклата и чашите съ дребни сачми, но то не е добро, защото е вредително за здравнето. Чашите много лесно сж пукатъ, особено отъ лошо стакло, ако сж миятъ съ топла вода и сж сушатъ на топло мѣсто.

Като сж купятъ нови стаклени ссждове,

добре ще бжде, до като не сж сж още употребявали, да сж турятъ въ студена вода, после да сж тури тѣзи вода заедно съ стаклата на огнѣтъ, дѣто да сж топли дорде заври, а като заври да сж сжме отъ огнѣтъ и да сж остави да истине. Когато искаме да налѣемъ нѣкоя горѣща течност, като горѣща вода, чай и др. т., въ стаклена чаша, най-напредъ трѣба да туриме една жжичка въ нея (въ чашата), и тогава да налѣемъ нѣколко капки за да сж стопли чашата; защото ако налѣемъ извѣднажъ горѣща вода или друго въ студена чаша, то тя ще сж пукне. — Ако не може лесно да сж извади затулката на нѣкое стакло, трѣба да сж нагрѣе гърлото (устата) на стаклото; защото съ стоплюването на гърлото сж распуска а затулката лесно сж изважда.

#### РАЗНИ.

— Гладъ по добитакътъ. — Отъ нѣколко мѣста ни явяватъ, че храната за добитакътъ сж свършила и добитакътъ гладувалъ. Хората сж принуждавали да ходятъ по далечни мѣста за да купуватъ сѣно или слама, и плащали сж по и пресж по само и само да могатъ да поддържатъ животътъ на добитакътъ си. Тѣй, на примѣръ, изъ Казанлъкъ ни явяватъ, че тамъ сламата сж продавала по 25 пари една ока, а сѣното по 45 пари оката. Не е ли дошло още време да разберемъ и да сж увѣримъ, че и ние трѣба да промислимъ какъ можемъ сж приготви достаточна храна за добитакътъ? Време е вече да захванемъ и по насъ да сж сжмъ дѣтелната (звѣздѣл) и други кърмини растения. Ако и страданията не могатъ ни увѣри въ това! Ама ние сме научени да викаме съ гласъ и да сж оплакваме до небеса, когато опре ножътъ до кокалътъ. Злото трѣба съ време да сж лѣкува.

Въ идущите бройове на Ступанъ, ние ще сж повърнемъ да поговоримъ повечко върху това.

— На сѣкаде почти по насъ има още голѣми студове. Ето вече зимата измина, но снѣговете още не сж сж растопили.

— Мухулясалата храна е вредителна. — Като сж кѣтъ храната за добитакътъ, може би мнозина да хранятъ добитакътъ си съ мухулясада (плесенясала) храна, т. е. каквато сж намѣри, но то не е добро. Мухулясалата храна е тѣй сж по-врежда добитакътъ, както мухулясалниятъ хлѣбъ или друга такважъ храна поврежда човѣка. Има случаи, дѣто сж загива въ до-

битакъ отъ мухуласаха храна. За това грѣба добре да се внимава да не са дава на добитакътъ плесенясала слама, сѣно, трици или друга нѣкоя такава храна.

— Полза отъ жртовете. — Жртовете са сматратъ и до денъ днешенъ по насъ като вредителни животни, които ровали. Хиляди доказателства има, че жртътъ, — това полезно за земледѣлецътъ животинче, — е нужно за една нива или башча, дѣто са намиратъ разни вредители за питомите растѣния червеи, бубулечки и пр. Г. Веберъ въ Цюрихъ наловилъ 50 жртовѣ изъ разни мѣста, распралъ ги и ненамѣрилъ въ тѣхъ ни диря отъ растѣния, но само останки отъ червенъ и бубулечки. После направилъ други опити, като турилъ жртовѣ въ единъ съ прѣстъ (земя) напълненъ сѣмджъкъ, въ който билъ турилъ доста корени и растѣния, и при това и доста червенъ и бубулечки. Подиръ 9 дни два жрта изѣли 841 бубулечки, 193 глести, 25 гѣсеници и една жива мишка заедно съ кожата, космите и кокалите. Ако са е дало на жртовите месо и растѣния, то изѣли само месото, а растѣнията не ги бутнали биде, даже и загинали, когато имъ оставили за храна само растѣния. Жално е, че тѣзи съ толкозъ опити доказана истина още не са е разбрала отъ насъ, които немилостиво убиваме тѣзи толкозъ полезни животинки! Освѣтъ това, доказано е още, че тамъ, дѣто нѣма въ земята бубулечки и други такива, жртътъ оставя тѣзи земя и отива другаде да търси неприятелите на растѣнията.

— Г ж б и. — Има много случаи, дѣто сж са отравяли хора съ гжби. Тѣй, на примѣръ, преди нѣколко години въ Будимъ (въ Австрия) цѣло едно домоцадие са отровило съ гжби, които били набрали въ гората. Има нѣколко начина които готвачите и готвачките испитватъ, да ли сж добри или отровни гжбите, които готвятъ: едни варятъ заедно съ гжбите и сръбжрна лъжица или паря, ако почернѣ сръбротъ, гжбите сж отровни; други испитватъ сжщото съ лукъ. Единъ френецъ, на име Жерардъ, препорѣчва слѣдующето сръдство за най-вѣрно да са познаятъ гжбите. „Ако са сумнявашъ да ли сж добри гжбите,“ казва той, земи една ока чиста вода, тури вътре двѣ лъжици дребно счукала солъ и 4 лъжици добаръ оцетъ. Разбъркай добре гжби осодена и подкиселена вода, после разрѣжи сѣка гжба на 4, погълмните на 6 до 8 части (парчета), тури ги въ приготвенната вода и ги остави да стоятъ вътре цѣли три часа. Слѣдъ това да са извадятъ отъ солено киселата вода и да са измиятъ добре нѣколко лъти въ друга чиста вода, и тогава безъ страхъ можешъ да ги готвишъ за каквато щешъ гостба. На този

начинъ измити гжби могатъ и да са сушатъ. Французската комисия е изразила явна благодарность г-ну Жерарду за това му упование,

— Необикновено женско постоянство. — Ирѣди нѣкоя година е умрѣла въ Байрингамъ (въ Англия) на 81 годишна возрастъ една жена, която 61 година не е продумала нито една думица. Причината на това необикновено постоянство била тѣзи: Когато била на 20 годишна возрастъ, нейниятъ вѣренъ мажко преди свадбата я оставилъ, за което твърде много ѝ са нажалило сѣрдцето, и направила завѣщание, че дорде е жива съ никого не ще да са разговаря и никога дума не ще да излѣзе изъ устата ѝ; речено и свършено-постоянствувала на клѣтвата си, и дорде умрѣла не продумала ни дума. Въобщо е избѣгвала да не са сжбира съ хората, а когато е трѣбало да са споразумѣе за нѣщо съ слугите си или съ другиго нѣкого, тя е, правила това на кратко съ нѣколко записани думи.

— Какъ най-добре са чистятъ стаклата. — Триците, които падатъ когато са рѣжатъ джски или друго дърво съ трионъ или съ бичкия, размѣсени съ вода най-добре измиватъ и исчистятъ стаклата, и то не само отъ нечистотиите, но още и отъ нѣкои мажки миризми и джхъ.

## ЯВНА БЛАГОДАРНОСТЪ.

Училищното настоятелство въ село Потуръ (Бабадагъ.) сѣрдечно благодари на родолюбивото читалище „Любовъ“ въ Бабадагъ, за дѣто има добрината да поднови подарокътъ си и за II. год. отъ В. „Ступанъ.“ Да живѣятъ такива родолюбци!

За настоятелството  
Потуръ, 25 Януар. 1875. учителътъ:

Ив. Радиевъ.

## ОТЪ РЕДАКЦИЯТА.

Г - и у? Приемъ писмото Ви и Ви благодаримъ Добришите, които Вашето читалище ни е направило, не ще лесно да забравимъ. Подобни читалища, слава Богу, имаме. А ние сме сѣднали да са хвалимъ, че вършимъ ужъ нѣщо за подобряването си!!! Жално!

Г - и у Н. В. въ II. Редовно сме Ви пращали съ пощата Ступанъ. Пращаме исканите Ви листове.